

***OER* ZET JE OP HET VERKEERDE BEEN**

Met het veelgelezen boek *Oer. Het grote verhaal van nul tot nu* willen de auteurs aantonen dat christelijk geloof en wetenschap prachtig bij elkaar passen. Dat is een goed streven. De wetenschap onderzoekt de dingen die door God de Schepper zijn gemaakt en door Hem worden onderhouden, terwijl het geloof belijdt dat Christus kwam om mensen te verlossen van de zonde en om diezelfde schepping te redden van de vloek.

Oer is een fantasieverhaal waarin allerlei bijbelse elementen ingenieus verweven zijn. De grote vraag is echter of de auteurs met dit verhaal recht doen aan het geloof, of liever: aan Gods Woord. In zijn bespreking van het boek (in *Nader Bekeken*, sep. 2020) signaleert Chris Kruse een ernstig probleem: er worden fundamentele noties prijsgegeven over vergelijkbare posities van Adam en Christus. Ik denk dat hij gelijk heeft.

Wat is er dan aan de hand? In dit artikel wil ik dat verhelderen door te laten zien hoe de auteurs schrijven over de eerste dingen, over de verlossing en over de laatste dingen. Theologisch geformuleerd: hoe ze omgaan met

de protologie, de soteriologie en de eschatologie.

1. De eerste dingen (de protologie)

Het ei en het licht

Het verhaal over het ontstaan van alle dingen en de daaropvolgende ontwikkelingen wordt verteld door een proton (een klein deeltje) dat vlak na de oerknal ontstond. Wat aan die oerknal voorafging weet hij natuurlijk niet, maar dat hoort hij van zijn vriendjes, twee andere deeltjes. Eerst was er helemaal niets, behalve de Schepper. Die bedacht en maakte iets moois: een minuscuul ei dat alle natuurkrachten, bouwstoffen, energie en wetten

bevatte. Daarna schiep Hij het licht waardoor het ei ontkiemde, zodat een uitdijend mini-universum ontstond.

Het ei en het Woord

Vreemd eigenlijk dat die vriendjes dat weten, zij hebben het toch evenmin meegemaakt? Waar halen ze hun kennis vandaan? Volgens de Bijbel (Heb. 11:2) is voor kennis van het begin geloof nodig: *'Door het geloof zien wij in, dat de wereld tot stand gebracht is door het Woord van God...'*

Over een ei aan het begin van alle dingen wordt in de Bijbel echter niets gezegd. Dat is pure fantasie. Maar als de vriendjes vertellen dat het licht ontstond doordat de Schepper sprak: *'Er zij licht'*, klinkt er wel een bijbels geluid. Toch klopt er iets niet. Want over het ei horen we niet dat het door Gods spreken ontstond. En dat terwijl de Bijbel zegt dat *alles* geschapen werd door Gods Woord, niet alleen het licht.

Johannes 1 en Kolossenzen 1 zeggen ook *wie* dat scheppende Woord is: de geliefde Zoon van God, de Eerstgeborene van de *hele* schepping. Maar de auteurs van *Oer* kozen ervoor om alles uit een ei te laten ontstaan. Dan wordt het onmogelijk om te zeggen dat alle dingen door het Woord van God geschapen zijn. Want dan zouden het ei en het Woord samenvallen. En dat Woord is Jezus Christus.

Homo Divinus

Volgens het verhaal ontstond de mens in een evolutieproces van miljarden jaren. Op een dag treedt de Schepper dan zijn schepping binnen en bezoekt Womuntu en Maisha (m & v) in de Hof van Eden, ergens in Afrika. Daarmee begint een nieuwe fase in hun evolutionaire ontwikkeling. Van Homo Sapiens veranderen ze in

'Homo Divinus. De mens die door de Schepper is aangesproken. Dat maakt hem voorgoed tot een ander wezen, enig in zijn soort' (p. 59). Zij worden de eerste mensen *genoemd*, niet omdat ze als eerste mensen zijn geschapen, maar omdat ze door hun ontmoeting met de Schepper ontdekken dat zij in een nieuwe gemeenschap met Hem mogen beginnen en de schepping voor Hem mogen verzorgen.

Opnieuw doen sommige elementen denken aan het bijbelverhaal. Het initiatief van de Schepper waardoor Homo Sapiens verandert in Homo Divinus wordt voorgesteld als een soort nieuwe schepping. En als Homo Divinus uit een door de Schepper verboden bron drinkt, herinnert dat aan de zondeval van de mens die de verboden vrucht at.

Maar er ontbreken ook bijbelse elementen of ze worden anders ingevuld. In de Bijbel is de schepping van de mens het feitelijke begin van de mensheid en niet een nieuwe fase in de geschiedenis van een bestaande mensensoort. En aan de zondeval gaat een 'staat van de rechtheid' vooraf.

Geen scheppingsverbond, geen rechtskader

De 'staat van de rechtheid' (een term uit de gereformeerde dogmatiek) houdt in dat de Schepper de mens goed en naar zijn beeld schiep en dat Hij met hem op goede voet stond in het *scheppingsverbond*. Bij dat verbond hoorde het proefgebod: u mag van alle bomen eten, maar niet van die ene; en de sanctie: als u dat doet, zult u onherroepelijk sterven. Het fantasieverhaal kent deze 'staat van de rechtheid' niet. De mensen zijn niet naar Gods beeld geschapen. Hun Opstand staat dan ook niet, zoals de zondeval van Adam

Vreemd eigenlijk dat die vriendjes dat weten

en Eva, in het *rechtskader* van Gods scheppingsverbond, maar in het kader van de nieuwe fase van bewustwording van het mensdom. Ze worden niet aangesproken op hun ongehoorzaamheid en op hun overtreding van Gods gebod staat niet de sanctie (straf) van het sterven.

Het verhaal spreekt wel over de komst van de Satan als duistere macht (p. 74). En in verband met de grote ellende die de Opstand over de mens bracht, wordt gewezen op Gods genade en zijn omzien in ontferming (p. 75). Maar Gods spreken over de straf voor man, vrouw en slang wordt niet genoemd. Zijn toorn en zijn gericht krijgen geen stem (vgl. Joh. 3:36b). En dat terwijl de impact van *Gods strafvonnissen* voor het dagelijkse leven van de mens immens groot is: grote moeiten bij de arbeid, bij het krijgen van kinderen en in de verhouding tussen man en vrouw. Evenmin wordt duidelijk dat God aan de eerste mens de plaats van verbonds- hoofd van alle mensen had gegeven. Dat door de zonde van *die ene* de relatie tussen God en mens zo fundamenteel geschonden is dat de dood tot *ons allen is gekomen*, zoals Romeinen 5:12 zegt, blijkt nergens.

2. De redding (de soteriologie)

Genadeverbond onderbelicht

Aan Gods omzien in ontferming wordt geen concrete invulling gegeven. Het *genadeverbond* voor de gevallen mens en de noodzaak van een Middelaar blijven onderbelicht. Er klinkt geen 'moederbelofte' over het Vrouwenzaad dat de straf van Gods gericht zal ondergaan. Bij het wonder van

Sarai's zwangerschap wordt Abrams grote Nakomeling niet genoemd. En bij Psalm 8 wordt niet gesproken over Davids grote Zoon en Heer (vgl. Heb. 2).

Kortom, in Protons 'navertelling' van het oudtestamentische verhaal lijkt het Nieuwe Testament onbekend. Daardoor komt de relatie tussen de eerste Adam en de tweede Adam, Christus, niet uit de verf. Het verhaal vertelt wel dat de Schepper met Jezus een nieuw begin maakt (p. 96), maar het loopt anders dan in de Bijbel.

Adam en Christus

Over de relatie tussen Adam en Christus zegt Romeinen 5:18-19: Zoals de ongehoorzaamheid van één (Adam) tot veroordeling van allen leidde en velen zondaars werden, zo leidde de gehoorzaamheid van één (Jezus Christus) tot de rechtvaardiging van allen en zullen velen rechtvaardigen worden. En 1 Korintiërs 15:22 getuigt: Zoals allen in Adam sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden.

Wat bepaalt in *Oer* de relatie tussen de in opstand gekomen Homo Divinus en de zoon van de Schepper? Die zoon komt om de kink in de kabel van de menselijke ontwikkelingsgang ongedaan te maken. Door Hem scheidt de Schepper ruim baan voor zijn plannen, die door de Opstand van de 'eerste mensen' in gevaar kwamen. Dat is waardevol en bijbels. Ook over het wonder van de geboorte van Jezus

worden mooie dingen gezegd: Hij is de zoon van Maria en niet van Jozef. En Hij is de zoon van de Schepper, in wie de Schepper zijn schepping binnentreedt (p. 98).

Persoon en werk van Jezus Christus

Maar *Oer* zwijgt over de pre-existentie van Gods Zoon (zijn eeuwige bestaan vóór de menswording) én over de belofte van de komst van de Christus Gods. Daardoor krijgt de komst van de zoon van de Schepper een andere kleur. Hij is niet de Christus die het

Daardoor komt de relatie tussen de eerste Adam en de tweede Adam, Christus, niet uit de verf

Woord Gods is, in en door Wie alles is geschapen. Hij is ook niet de Christus die het beloofde Vrouwenzaad is, de grote Zoon van Abraham en de Zoon van David. En de overeenkomst tussen de mens Womuntu en de mens Jezus is voornamelijk dat Jezus de schepping gaat redden door de taak te doen waarin Womuntu faalde: echt Homo Divinus zijn.

Maar waarom benadrukken Johannes de Doper (Joh. 3:22-36) en Jezus zelf (Joh. 6:33; Joh.8:23) dat niemand anders ten hemel zal opvaren dan Hij die eerst neerdaalde uit de hemel? En dat Hij die zijn Vader in de hemel verliet om op aarde als mens zijn lichaam en bloed te geven, de Christus Gods was en bleef, die steeds benadrukte: *Vóór Abram was Ik* (Joh. 8:58) en: *Ik en de Vader zijn één* (Joh. 10:30)? Omdat deze Jezus, echt God en echt mens, de *Middelaar* tussen God en mensen is, die gekomen was om als het beloofde

Het gemis van het rechtskader van scheppingsverbond én genadeverbond werkt over de hele linie door

Paaslam de zonde van de wereld weg te dragen (Joh. 1:29).

Het gemis van het rechtskader van scheppingsverbond én genadeverbond werkt over de hele linie door. Het Schriftwoord 'Sion zal door recht verlost worden' (Jes. 1:27) wordt niet verdisconteerd. Wel wordt gezegd dat Jezus' dood 'ervoor zorgt dat er voor mensen vergeving is'. Maar de grond voor de vergeving lijkt Jezus' voorbeeldige betoon van liefde en ontferming te zijn (p. 125), niet zijn plaatsvervangend *sterven*. De verbondssanctie 'als u daarvan eet, zult u onherroepelijk sterven' had immers niet geklonken.

Maar Jezus doet veel méér dan datgene waarin Womuntu had gefaald. Want Jezus is de Christus, die méér is dan de volmaakte mens die wél goed doet wat de anderen fout deden. Hij is de Zoon van de levende God, die in onze plaats gebukt ging onder de straf Gods tegen de zonde. Dát krijgt in *Oer* geen stem en dat raakt zowel de persoon als het werk van Christus. Tussen die twee is namelijk een nauw verband. Wij belijden: de Middelaar moest juist God zijn om aan zijn menselijke natuur de toorn van God tegen de zonde te kunnen dragen (HC, zd. 5).

Over de Persoon en het werk van de Christus Gods is in de middeleeuwen al veel strijd gevoerd.* De kerk hield hoog dat het plaatsvervangend lijden en sterven van de Zoon van God noodzakelijk was als zoenoffer voor onze zonden, in de meest eigenlijke betekenis van het woord: 'Vrede is er alleen door het bloed van het kruis.' Zijn dood was niet alleen een moord door mensen, het was de straf die aan Hem

als het door God aangewezen Lam werd voltrokken (vgl. NGB art. 20).

Als dat niet gezegd wordt, blijft ook onduidelijk dat het Paaslam door ons gegeten moet worden: 'Als u Mijn vlees niet eet en Mijn bloed niet drinkt, zult u niet behouden worden' (Joh. 6:53-58). Alleen door het *geloof* in Hem wordt zijn gerechtigheid ons deel en worden we voor eeuwig behouden. Hij zegt zelf: 'Geloof in Hem, die Hij gezonden heeft' (Joh. 6:29, vgl. ook Joh. 17:3).

3. De laatste dingen (de eschatologie)

Een gemiste kans

Onhelderheid over de eerste dingen leidt ook tot onhelderheid over de laatste dingen. *Oer* eindigt hoopvol met Gods nieuwe project: het herstel van alle dingen in het Zevende Tijdperk, dat zal komen met de wederkomst van Jezus. Dan breekt een heerlijke toekomst aan voor allen die door doop en geloof in Christus Jezus zijn. Maar ook hier ontbreekt het rechtskader. *Oer* vermeldt niet hoe het hem zal vergaan die de Zoon ongehoorzaam is. 'Hij zal het leven niet zien', zegt Johannes de Doper. Gods toorn blijft op hem rusten (Joh. 3:36). Dat Jezus komt *als Rechter* om alle mensen te oordelen, wordt niet genoemd. Dat doet niet alleen afbreuk aan zijn heerlijke positie, het is ook een gemiste kans om in het '*heden van genade*' te wijzen op het grote belang van het geloof in Christus Jezus.

De Bijbel benadrukt niets zo sterk als de blijde boodschap dat het behoud van ons mensen én van de schepping ligt *in Christus' bloed dat aan het kruis vergoten is*. Waarom wordt dat in *Oer*

* Zie mijn artikel 'God en ik in de crisis', in *Nader Bekeken*, jrg 27, nr. 9, oktober 2020.

Fra Angelico, *Christus als Rechter*

niet naar voren gebracht? Het verhaal eindigt met de vreugde van de kleine deeltjes over hun verwachting dat de Schepper in het Zevende Tijdperk de bouwstenen zal hergebruiken, zoals Hij dat steeds heeft gedaan. Zij zullen blijven bestaan en een nieuw leven ontvangen.

De boodschap van Oer

Welke boodschap ligt hierin voor de lezers? Wij mensen zijn – volgens *Oer* – ook voortgekomen uit het ei. Moet ook voor ons de reden tot blijdschap dan liggen in het hergebruik van alle dingen aan het einde van onze reis door de Tijdperken, als de Schepper tussen ons mensen zal wonen (p. 150)?

Dat is te deterministisch en te materialistisch gedacht. In Protons vertelling wordt het eeuwig behoud toegeschreven aan de Schepper, die trouw vasthoudt aan het plan dat Hij had met de schepping van het ei en van het licht. Telkens greep Hij bevrijdend in, zoals in de *Ontmoeting* in Eden, in de *Doorstart* bij Abram en David, en ten slotte in de *zending van zijn Zoon*. De verscheurde, ontspoorde en geschonden schepping zal behouden worden

dankzij de trouw van de Schepper. Dat is ongetwijfeld de lijn van dit boek.

De kern van het evangelie

Wat is er dan aan de hand met *Oer*? De kern van het evangelie wordt gemist! In de protologie wordt niet

om liefde en genade.' Daarom stierf Hij en stond Hij op. 'Het reddingsplan van de Schepper was op een totaal onverwachte manier toch geslaagd.' Dat Jezus' dood een zoenoffer was tot genoegdoening van onze zonden en tot stilling van Gods toorn, ontbreekt. En juist dat mag niet ontbreken! Want daarin ligt niet alleen de redding van zijn volk van de zonde, maar ook de bevrijding van *de schepping* van de vloek van zinloosheid, waaronder ze gebukt gaat.

Hoe het komt dat dit Goede Nieuws in *Oer* niet helder doorklinkt? Doordat het fantasieverhaal van Proton ons *van meet af aan* niet recht heeft neergezet voor God en zijn Woord, de Eerstgeborene van de hele schepping. In Hem en door Hem zijn alle dingen geschapen en Hij staat met zijn bloed garant voor het behoud ervan!

Ere Wie ere toekomt! ■

Dat Jezus' dood een zoenoffer was, ontbreekt. En juist dat mag niet ontbreken!

gewezen op het verband tussen de Schepper en de Zoon van God in Wie en door Wie God *alle dingen* heeft geschapen. In de soteriologie wordt de relatie tussen de gevallen eerste Adam en zijn Redder, de tweede Adam, verzwegen. En in de eschatologie wordt er niet op gewezen dat Christus, Gods Zoon, degene is in Wie en door Wie God *alle dingen* met zich wilde verzoenen, (Kol. 1:20) en die voldeed aan Gods recht.

Oer volstaat met te zeggen: 'Jezus liet zien hoe het leven met de Schepper bedoeld was.' 'Bij Hem draaide alles

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van het boek Oer. Het grote verhaal van nul tot nu, door Corien Oranje, Cees Dekker en Gijsbert van den Brink, uitg. Ark Media, 2020.